D • N
30/7 1950

Kulturens frihet

Berlinkonferensen i juni för kulturell frihet har blivit alltför litet uppmärksammad i den svenska pressen, säkerligen till stor del på grund av att denna manifestation mot de totalitära idéerna kom samtidigt med det senaste våldsamma utslaget av dessa idéer — aktionen mot Sydkorea. De många föredrag och kortare inlägg som framfördes vid denna konferens är emellertid av det största intresse. Inte minst därför att konferensen dominerades av radikalt folk; bland deltagarna var en rad framstående f. d. kommunister och kommunistsympatisörer, såsom Arthur Koestler, James Farrell, James Burnham, Ignazio Silone, Theodor Plivier och — den ende representanten från Sverige — Ture Nerman. I mycket blev förhandlingarna vid konferensen därför en komplettering av det lysande arbetet "Vi trodde på kommunismen". En och annan deltagare antydde till och med samma uppfattning som ett par av författarna i den nämnda boken, nämligen att endast personer med ett kommunistiskt föregående förenar den insikt och den lidelsefulla avsky som behövs för kommunismens bekämpande.

De radikala antikommunister som framträdde på Berlinkonferensen är väl medvetna om att den andliga friheten överallt är begränsad, att det är nonsens att tala om någon absolut frihet — men också om att klyftan mellan demokratins relativa frihet och kommunismens eller nazismens absoluta ofrihet är så djup att man här med rätt kan tala om frihetsregimer och tvångsregimer. "Vi vet", yttrade Ignazio Silone vid konferensens öppnande, "att även i de mest demokratiska länder friheten inte är ett självklart och oföränderligt värde, som kan säkras en gång för alla; vi vet att det även i dessa länder är vår plikt att försvara och utvidga de existerande formerna av frihet." Men i den fria staten finns ingen "officiell politisk teologi, ingen officiell metafysik, ingen officiell doktrin om världen, människan och samhället vars anammande krävs för deltagande i det intellektuella livet" (Sidney Hook). För tyrannerna är det däremot nödvändigt att likrikta själarna för att få användbara undersåtar. James Farrell: "Den totalitära terrorn och propagandan syftar till att förstöra miljoner människors inre liv." Det gäller att bringa ned människorna till en sådan nivå att "deras personligheter blott är korvskinn, i vilka man kan pressa in en smet av lögner och skräck. Priset är människor, i vilka själen är frusen till is och i vilka hjärtat skälver av ångest som en pinad kropp."

Theodor Plivier — författare till "Kejsarens kulis", "Kejsaren gick, men generalerna stannade" samt "Stalingrad" — flydde efter nazismens maktövertagande till Ryssland och stannade där i över tio år. Först efter kriget lyckades han fly från sin tillflyktsort; sedan länge hade han i realiteten inte varit gäst utan fånge hos kommunismen. Han betonade på konferensen den relativa friheten i de länder som han betecknade som kapitalistiska. "Den största frihet lämnas litteraturen, och det finns ingenting på eller över jorden som inte får uttryckas av den och diskuteras i pressen." Jämför därmed det totalitära systemet, "där staten kontrollerar varje ord, föreskriver vad som skall tryckas, upplagans storlek, kritikens inställning och till och med hur mycket kritik som skall ägnas varje arbete, hur många exemplar av en upplaga som skall köpas av biblioteken och hur många som skall gå till allmänheten". I en sådan stat "finns varken politisk eller ekonomisk demokrati eller en socialistisk samhällsordning".

Men är då inte den kulturella friheten en lyx för fåtalet, utan värde för de stora massorna? Nej, snarare tvärtom, svarar dessa radikaler och socialister. "Det har blivit klart för oss att friheten visserligen är ett högt värde för alla människor utom för tyrannerna och deras drabanter, men också att inga har ett så trängande praktiskt intresse i friheten som den arbetande massan. Den s. k. Sovjetregimen är just arbetarnas och böndernas dödsfiende, plågare och utsugare" (Franz Borkenau). Ty i varje samhälle är det lättare för det övre skiktet än för det undre att uthärda en despoti; det förra har självt del i härskarmakten, medan det senare blir ett hjälplöst offer för sina herrar, om det inte ens kan protestera. "Det är därför följdriktigt att kampen mot de totalitära systemen ivrigast föres av riktningar inom arbetarklassen."

I yttranden som dessa klargöres det väsentliga i tidens politiska debatt. I alla demokratier finns det reformer att genomföra, fördomar att bekämpa, maktutövning att förinta för att nå större andlig frihet — både direkt genom upplysning och nedrivande av skrankor och indirekt genom det ökade välstånd som gör den andliga frihetens utnyttjande möjligt. Men här finns den grund av medborgerlig självständighet som är framstegets förutsättning. I den totalitära staten måste ofriheten bli allt större. Det finns inga gränser för de styrandes fordringar på lydaktighet, själslig tomhet, passivt godtagande av det officiella. Ty de behärskades skräck kan aldrig bli tillräckligt stor för att hos härskarna helt förjaga den ängslan som är priset för absolut makt.

Leopold och monarkin

Händelseutvecklingen i Belgien blir alltmer krisartad. Strejkerna breder ut sig, kommunikationerna har i stor utsträckning lamslagits, och protestdemonstrationerna har övergått i kravaller. Det förefaller som om ledarna för oppositionen mot Leopold inte längre behärskade situationen, utan att initiativet delvis övergått i händerna på oansvariga agitatorer.

Det är tydligt att man här står inför en grov kränkning av den gällande rättsordningen. Ingenting kan visserligen hindra arbetarna i en demokratisk stat från att gå i strejk. Men strejken använd som politiskt maktmedel kan göra själva det demokratiska systemet illusoriskt. Och järnvägsattentat, bilsabotage m. m. i samma stil kan endast betecknas som våldshandlingar vilka innebär att nävrätten träder i den lagliga ordningens ställe.

Kung Leopold har återkallats till Belgien av en i oklanderlig parlamentarisk ordning utsedd regering. Denna regering har en låt vara knapp majoritet av landets röstberättigade befolkning bakom sig. Allmänt erkännes att om en demokrati skall kunna fungera är det nödvändigt att minoriteten respekterar de beslut som fattas av majoriteten och att den i varje fall inte med olagliga medel försöker tvinga majoriteten att ändra mening.

Men beslutet om Leopolds återkallande kan inte betecknas som en med andra regeringsåtgärder jämförlig handling. I en konstitutionell monarki bör kungen stå utanför partistriderna. Visar det sig att hans närvaro i stället skärper de inre motsättningarna och intensifierar partikonflikterna, har han förfelat sin uppgift.

Det är detta som är fallet i Belgien. Orsaken är som bekant att kungens motståndare på goda grunder vill göra gällande att Leopold under kriget uppträtt på ett sätt som närmat sig landsförräderi och att han vid flera tillfällen handlat i strid med sina konstitutionella rådgivares önskningar. Vidare anser oppositionen att Leopold — om han tillåtes kvarstanna — även i fortsättningen kan väntas försöka praktisera samma självrådiga metoder som förut. Kungens anhängare vägrar att tillmäta dessa omständigheter någon betydelse, utan tar i stället fasta på Leopolds flamländska och katolska sympatier, vilka betraktas som en tillgång i kampen mot valloner och antiklerikala element. På ett sätt som saknar motstycke i någon annan monarki har kung Leopold blivit ett tillhygge i den politiska diskussionen. Det är detta förhållande som förklarar den oerhörda våldsamheten i kampen om hans kvarstannande på tronen.

Enligt uppgift skulle det inom den katolska regeringen numera finnas vissa förespråkare för en "ärofull" abdikation från Leopolds sida. Men det är uppenbart att i samma mån som konflikten skärps kommer rena prestigesynpunkter att spela en allt större roll såväl för Leopolds anhängare som hans motståndare. Inför risken att Belgien skall störtas ned i ett tillstånd som liknar den rena anarkin vill man likväl hoppas att sunda förnuftet till slut skall segra. Allt talar för att Leopold i den ena eller andra formen drar sig tillbaka till förmån för en regent vars lojalitet och opartiskhet kan vinna allmänt erkännande.

Dagens Nyheters förslag

att Sverige eventuellt skulle begagna det ryska kreditavtalet för att öva repressalier mot fortsatta ryska övergrepp i Östersjön har mött invändningar även hos Handelstidningen:

Vad Dagens Nyheter har i tankarna är någonting helt annat, nämligen att söka utverka politiska tillmötesgåenden från rysk sida genom hot att eljest inhibera krediterna. Ett sådant tillvägagångssätt vore föga tillrådligt. Det är lättare sagt än gjort att i ett fall som detta komma ifrån gjorda åtaganden. Avtalet har följts av enskilda leveranskontrakt mellan svenska tillverkare och ryska köpare. Dessa kontrakt måste fullgöras. De svenska företagen kunna icke komma ifrån dem under hänvisning till övergreppen mot svenska fiskebåtar eller till de ryska anspråken i fråga om territorialgränsen. De ha ingenting annat att göra än att leverera, och regeringen å sin sida måste sörja för att leveranserna bli betalda. En kreditstrejk drabbar inte Ryssland utan de svenska leverantörerna.

Handelstidningens resonemang är såtillvida riktigt som ett avbrytande av redan kontraherade leveranser skulle erbjuda vissa svårigheter beträffande de svenska leverantörernas rättsliga ställning. På den punkten måste naturligtvis varje beslut föregås av en noggrann prövning.

När det gäller det av Dagens Nyheter närmast åsyftade, nämligen vägran från svenska statens sida att bevilja krediter för nya leveranser, är Handelstidningens argument däremot ohållbart; en sådan åtgärd berör över huvud taget inte några enskilda företag.

PRESSGRANNAR

Den svenska debatten om permanent samlingsregering har tagits upp av Bergens Tidende, som har ett huvudargument mot förslaget om samlingsregering:

Men erfaringene f. eks. fra Sverige tyder tvertimot på at en samlingsregjering kan svekke den frie opposisjon, føre til bindende partimessige avtaler i toppen og hindre at sakene blir effektivt og nådeløst belyst i nasjonalforsamlingen.

Det lar seg vanskelig nekte at nettopp dette, å sikre den frie opposisjon, er et av de mest påtrengende problemer det moderne partivesen har skapt, og den fortsatte debatt om samlingsregjeringen kan vanskelig bli fruktbar om den ikke tar hensyn til dette problemet. Partiene har utviklet seg til avgjørende maktorganismer i det politiske liv, og det er ofte så som så med demokratiet innenfor de politiske partier selv. Et av botemidlene mot denne utviklingen er å styrke representantenes stilling, å gi velgerne sjansen til ikke bare å velge mellom partier, men også mellom mennesker. Teknisk sett er det flere muligheter til å skape en slik ordning. Solidaritetstanken er bra, men den frie opposisjon kan heller ikke unnværes.

En permanent samlingsregering — inte en av krigshot sammansvetsad som den svenska under kriget — skulle säkerligen leda till mindre disciplin och lägre krav på sammanhållning inom partierna. Även inom representationen och folket skulle ställningstagandet till de stora frågorna bli mindre partibetonat. Och pressen skulle utan tvivel i mindre grad ta partipolitiska hänsyn om valen bleve avgörande inte för vem som skall inneha hela makten, utan för politikens allmänna riktlinjer. Erfarenheterna från kommunerna visar inte att samregerandet hindrar opposition.

Den belgiska krisen kommenteras allmänt i landsortspressen. Högertidningarna understryker framför allt det ur demokratisk och konstitutionell synpunkt betänkliga i oppositionens uppträdande. Tidningen Upsala (h) skriver:

Situationen i Belgien är på sitt sätt egendomlig. Konungen har återkallats av en majoritet av folket och genom ett i laga ordning fattat parlamentsbeslut. Ur allmändemokratisk synpunkt är socialisternas uppträdande fördömligt. Skall deras uppträdande anses vara normgivande för hur ett parti i en demokratisk stat uppträder har man onekligen anledning att fråga sig vad som är meningen. Allrahelst som det sker under livliga applåder från vårt eget socialdemokratiska huvudorgan. Skall gatans parlament bli utslagsgivande har man kommit mycket kraftigt på glid. Det är uppenbart, att t. ex. vid gårdagens tumultartade demonstration utanför Laeken var det trycket från mängden, som drev Spaak att gå i spetsen för demonstrationståget. Att han inte personligen bär ansvaret för vad som hände minskar inte det ansvar han har genom att ha piskat upp lidelserna.

Östgöta Correspondenten (h) instämmer:

Allt har dock gått rätt till. Sådana som omständigheterna är kunde det kanske inte begäras av Leopolds motståndare, att de alldeles skulle avstå från att bekämpa honom med öppet uttalat syfte att framtvinga en abdikation, men bekämpandet borde rimligtvis ske på sätt som demokratins och parlamentarismens regler tillåter. Ingenting har skett, som kunde motivera övergång från ordens motargument till våldets.

Bland socialdemokratiska tidningar finns också betänksamma. Folket (s) hör till dem:

Denna dramatiska tillspetsning bryter därmed det relativa lugn som utmärkt de senaste dagarna och ger strejkerna en helt annan effekt och tyngd. Åtgärden är drastisk och uppenbarligen — som alltid när strejker tillgrips i politiska och parlamentariska sammanhang — tveeggad. Temperament och folkkynne spelar här en avgörande roll. Följderna kan också bli oöverskådliga och farhågorna utesluter i sammanhanget inte ett inbördeskrig, eller våldsamheter av närbesläktad natur. Gårdagen gav också dystra bud. Belgiens situation ter sig därför närmast förtvivlad. Här rör det sig inte längre om rent politiska motsättningar kring kungens person — påverkade av hans uppträdande under kriget — utan här uppenbarar sig också våldsamma känsloreaktioner, vars utbrott ter sig svårbegripliga vid en mera nykter och kylig bedömning. Under trycket av denna hetsiga antileopoldism blir sans och besinning en alltmer förgänglig tillgång. Och därmed ökar också risken för sådana våldsamheter, som upplöser konflikten i blodig tragik.

Även om man måste vara kritisk mot de mer våldsamma yttringar oppositionen har tagit, är en sak dock uppenbar: monarken borde aldrig ha återvänt, stödd på en knapp majoritet.

Om teknikens betydelse för välståndet skriver professor Bertil Ohlin på Stockholms-Tidningens kulturspalter. När det gäller teknikens inverkan på samhällsutvecklingen framkallar han följande bild:

De viktigaste dragen i samhällsanpassningen under maskinteknikens inflytande blir därför i Västerlandet sannolikt ej ett "överförande av produktionsmedlen i samhällets ägo" som den socialistiska termen lyder. Det blir i stället den stigande levnadsstandardens många krav på social och ekonomisk demokratisering samt på en anpassning av samhällslivet efter en tilltagande fritid med dess större anspråk på kommunikationer m. m. De kulturella behovens tillfredsställande blir allt viktigare och kommer att ta i anspråk en växande del av inkomsterna och av de produktiva resurserna. För den saken kan våra "kulturarbetare" tacka de förtalade maskinerna. Och låt oss vara överens om en sak! I ett samhälle, där människorna är måna om sin frihet, passar staten sällsynt illa för uppgiften att tillfredsställa flertalet av de behov som kulturlivets expansion medför. Med stigande levnadsstandard och tilltagande kulturintresse blir kulturlivet t. o. m. mindre och mindre beroende av statliga subventioner.

Endast genom krig och socialism kan denna lyckliga utveckling förhindras.

Hjalmar Söderberg och Anatole France

Av BO BERGMAN

DU HAR INTE något hjärta, sade kammarskrivaren von Heringslake.

Repliken förekommer i "Martin Bircks ungdom". Det är en scen på tjänsterummet, där Martin chockerat en enklare funtad kamrat genom ett uttalande om det kollektivas avigsidor. Tilläggas kan att scenen inte är uppdiktad.

Hjalmar Söderberg lyckades tidigt förarga den allmänna meningen, men det var knappast hans frivolitet som retade folk mest. Det var vad man kallade hans hjärtlöshet. Nu skall det villigt erkännas att han ibland tog miste om effekten, och även hans närmaste vänner kunde (som Carl Laurin) ilskna till över att se en allvarlig sak nonchalant bortskämtad bara för kvickhetens skull. Men det låg allvar bakom mycket av detta skämt. "Jag är inte road av skämt, såvida det inte är allvarligt", har Söderberg själv förklarat. Det var menlösheten han avskydde. Hans s. k. hjärtlöshet berodde på att hans hjärta talade ett annat språk än den sedvanliga muntrationens, och det som var heligt för andra var inte alltid heligt för honom. Varför skulle han då skona det? Man är sin egen sanning närmast.

Jag vet inte vilken position Hjalmar Söderberg intar hos våra aktuella berättare. Det förefaller som det borde vara en ansenlig klyfta mellan den unga författargenerationen med dess irrationella läggning och denna gamla garvade rationalist, som sist av allt hämtade sin inspiration från "det mörka laboratorium som ligger under medvetandet" (Ribot). Och dock tror jag samtidigt att det går en stark bro över klyftan. Söderberg var skarp, men inte djup. Han fick betala priset; det räddade honom åtminstone från floskler, tungomålstalande, andlig dimmighet. Under sina senare år läste han inte mycket skönlitteratur av yngre datum; han fann både den sedliga och den osedliga alltför "religiös", som han uttryckte sig, dvs. alltför litet förnuftsbetonad. Det var de gamla herrarna som han älskade. De som kunde säga träffande saker och inte gjorde sig bättre än de var.

Anatole France, som det första världskriget störtat från piedestalen, fortfor att vara hans mästare. Han hade introducerat åtskilligt av honom hos oss genom lysande översättningar, och trots att den svenska diktaren inte på långt när var så epikureiskt lagd som den franska, undgick Söderberg aldrig hans charm med dess gloria av vanvördig kvickhet och melankolisk resignation. De litterära påverkningarna uteblev ju inte heller. De dyker upp lite varstans, i ton som i form. De är i själva atmosfären hos mer än en av Söderbergs historietter, och bland hans efterlämnade papper föreligger ett rent komiskt vittnesbörd om hur klavbunden han en tid känt sig av den mästares konst som skapat "La rôtisserie de la Reine Pédauque".

Det gäller ett berättelsefragment som visserligen — och lyckligtvis, kan man säga — stannat vid utanverken, men som redan där är så ogenerad imitation att man knappt tror sina ögon när man läser det. Opuset heter "Djävulslampan" och är enligt underskriften avsett att innehålla "Sju sällsamma samtal i andliga och världsliga ting, upptecknade på värdshuset 'Hanrejens Tröst' nära Klara kyrkogård av Karin Blomma". Samtalen ska bland annat handla om Gud och de yttersta tingen, om dygd och last och statens affärer och om skadan av ett oförvitligt liv. Författarinnan presenterar sig själv och sin bok i ett ödmjukt företal, där det heter: "Gode läsare. Det är alltför ofta människornas sed att fråga mindre efter innehållet i en skriven bok än efter vad namn, lärdom och meriter den har som givit ut boken. Kanhända frågar du därför nu enligt dessa människors sed, vem jag är som dristat giva ut en bok över så höga och viktiga ämnen som dem vilka du här finner behandlade. Jag kan då icke säga något annat om mig själv än att jag är en fattig kvinna i en låg ställning, ty min far är värdshusvärd och jag passar upp hans gäster; att jag är något litet skrivkunnig samt att av det namn du läser på titelbladet endast förnamnet är mitt verkliga namn, medan däremot tillnamnet är ett binamn som min faders gäster givit mig, emedan min mun liknar en blomma. Hur skulle jag våga sätta mitt verkliga namn på en bok som ligger framme i alla bokhandelsfönster? Icke heller har min faders värdshus, som är av enkelt, men anständigt slag, i verkligheten det skämtsamma namn som på titelbladet angives; men vissa omständigheter, som du i dessa samtal närmare får lära känna, ha givit upphov åt detta binamn på min faders värdshus."

Vidare berättar Karin Blomma om värdshusets kunder; de hör inte hemma på samhällets höjder, men många av dem är lärda och visa män. "Och en av dem, nämligen den som hans vänner kalla den gamle syndaren, är enligt deras åsikt utrustad med sådana gåvor av naturen, att han bort kunna bekläda vilka höga äreställen som helst, om han icke genom ett opålitligt sinnelag och ett klandervärt liv hade hindrat sig själv att göra sitt pund fruktbringande."

Denna gamla syndare heter i "Drottning Gåsfot" abbé Coignard, och Karin Blomma är tydligen kopierad på den trohjärtade och snusförnuftiga Jacques Tournebroche hos Anatole France. Här som hos förebilden till berättelsen är det fråga om filosoferande samkväm på ett värdshus, och den som skulle sufflera figurerna bär namnet Hjalmar Söderberg.

När Anatole France fick Nobelpriset (1921) skrev Söderberg en essä om honom som i koncentrerad träffsäkerhet inte har många motstycken på svenska. Han påpekade där att det funnits större filosofer, romanförfattare, historiker och kritiker än France, men ingen "så utsökt sammansättning" av de olika facken som hos denna senkomna representant för den franska klassiciteten. Ursprungligen konservativ och akademiskt inställd, en bokmal och en enstöring, tvingades han ur sitt elfenbenstorn av Dreyfusaffären, blev demokrat, åtminstone till det yttre, sökte hjälpa när det gällde att rädda "folket" från en "patriotisk" skurkliga. Som diktare stod han väl alltid närmare litteraturen än livet. När Söderberg framhåller Jérome Coignard som bevis på Anatole Frances gestaltskapande fantasi, så är det knappast lyckligt. Den goda abbén är en litterär figur med åtskilliga nationella föregångare. Att Bellman skulle vara en av förutsättningarna för figurens popularitet hos oss (blev populariteten för övrigt så stor utanför sekelskiftets estetiska kretsar?) har man också svårt att tro. Men man förstår att det skulle ligga nära till hands för Söderberg att på France tillämpa Jacques Stekvändares ord om Coignard: "Jag håller denna man för det älskvärdaste snille som någonsin har blomstrat på denna jord."

Säkert betraktades Anatole Frances skepticism på många håll som hjärtlöshet, alldeles som var fallet med Hjalmar Söderbergs. Båda herrarna var älskvärda aristokratnaturer och gjorde inte mycket för att täckas den stora allmänheten. De blev populära i alla fall. I lärdom och betydelse kunde ju den svenska diktaren inte på något vis mäta sig med den franska mästaren, men något av samma stoff fanns hos dem bägge, det humanistiska och spirituella draget, njutningsbegäret under vanitas vanitatum-känslan, rättfärdighetslidelsen, tron på sanningens makt även när de roade sig med att proklamera motsatsen. Nya tids- och stilideal tystade husguden i madame de Caillavets salonger. Hellas i Frankrike fick stryka på foten för mörkare och virrigare livssyner. Hjalmar Söderberg var ingen societetsattraktion (fast han inte saknade förmåga att samla ett litet sällskap), och det som bar upp hans liv i bekymmersamma stunder fick känna på vindkasten från otrevliga regioner. Om Dreyfusskandalen i viss mån väckte Anatole France till handling och protest, så kom Hitlerskandalen den gamla Hjalmar Söderbergs livsgnista att flamma upp. De två individualisterna upptäckte ett kollektivt försvarsbegrepp som det inte gick att rynka på näsan åt, som helt enkelt betydde en livsnödvändighet.

För Söderberg sjönk skönlitteraturen så småningom undan. Han brydde sig inte längre om att fråga hur mycket eller litet han betydde; på ett yngre släkte måste åtskilligt hos honom — både i stil och åsikter — verka främmande. Men modet och sanningskärleken kunde man alltid salutera, och är det inte till sist på den bron man kommer över klyftan mellan generationerna?

DAGENS NYHETER
TEGELBACKEN, STOCKHOLM 1
Telefon: 22 40 00
Telegramadress: Dagsnyheter.
Postgiro nummer 1516 (för annonser) 1617 (för prenumeration)

Chefredaktör: *Herbert Tingsten.* (Träffas säkrast kl. 13.30—14.30)
Politisk huvudredaktör: *Leif Kihlberg.*
Redaktionschef och ansvarig utgivare: *Sten Hedman.*
Dagens Nyheters Aktiebolag: Verkst. direktör: *Helge Heilborn.*

PRENUMERATIONSPRISER
A Stockholmsupplagan
Månad .. 4: 75 Kvartal .. 13: 75
Halvår .. 27: — Helår .... 54: —

SENASTE ANNONSPRISLISTA daterad 12/5 1950 tillhandahålles på begäran.

Dagens Nyheters tryckeri, Sthlm.

ETT ÅTERBÖRDAT KUNGAPORTRÄTT

Nationalmuseums senast förvärvade Erik XIV-porträtt.

ORIGINALPORTRÄTT från 1500-talet hör inte till konstmarknadens vardagsvaror — allra minst när modellen utgör en svensk konung. Genom lyckliga omständigheter har emellertid Nationalmuseum under tiden efter kriget varit i tillfälle att berika sina samlingar med två målningar av detta slag. Den första var ett porträtt av Kristian II av Danmark och Sverige, som 1948 förvärvades för Gripsholm. Den andra är ett porträtt av Erik XIV. Det har i år med bidrag av givare som önskar vara okända kunnat införlivas med museets egen samling.

Det välkomnas vid sitt inträde av tre andra samtida bilder av konungen, som museet redan tidigare ägde. Om nykomlingen inte utan vidare kan kallas det konstnärligt mest betydande av de fyra — även de gamla är kvalitativt synnerligen högtstående verk —, är det utan fråga det parantaste, tack vare den praktfulla vinröda färgen i kungens guldpyntade sammetsdräkt. För närvarande visas fyrklövern i kupolsalens absid, och det står var och en fritt att där bilda sig ett eget omdöme om målningarnas olika företräden.

Det är under alla förhållanden en märklig ensemble som Nationalmuseum nu är i tillfälle att presentera. Redan detta att ha på en hand samlade fyra originalporträtt av en och samma modell från en så tidig epok som 1500-talet är något mindre vanligt, och intresset minskar förvisso icke därigenom att modellen är den olycksfödde och gåtfulle Vasaprinsen. För den som trängt något in i Erik XIV:s karaktär och öde med ledning av Ingvar Anderssons mästerliga monografi är det frestande att i de olika porträtten söka läsa sig till modellens tankar och böjelser bakom ansiktsmaskernas min av orubblig förnämhet. Men kungens edsvurna målare har icke utlämnat några hemligheter av lättfunnet slag. Deras uppgift har varit att ikläda monarken en allyr av lugn och upphöjd värdighet som under 1500-talet var lika oumbärlig för en sann furste som i dag en demokratisk folklighet.

Måhända var Erik XIV i kraft av sitt ämbete just sådan som porträtten skildrar honom, åtminstone under de första lyckliga åren av sin regering. Ty från denna tid förskriver sig alla fyra målningarna. Det är friaren till allt vad Europa ägde av krönt kvinnofägring som porträtten ställer inför våra blickar och kanske en gång ställde inför än mera direkt intresserade och kritiska blickar än våra. Ty om åtminstone några av dessa målningar gäller med stor sannolikhet att de utförts med tanke på att ge en ogift drottning eller en furste-

Forts. sidan fyra, spalt ett.

ZEPHYR BOOKS

FÖR ER SOM VILL LÄSA ENGELSKA I SOMMAR!

DE NU SNART 200 TITLARNA I ZEPHYRSERIEN GER ER FÖRSTKLASSIG ENGELSK OCH AMERIKANSK LITTERATUR TILL LÅGT PRIS

OMSLAGETS FÄRG VISAR BOKENS TYP:

rött = moderna amerikaner, t. ex. Hemingway, To Have and Have Not.
blått = moderna engelsmän, t. ex. Maugham, The Gentleman in the Parlour
grönt = klassiker, t. ex. Twain, Tom Sawyer
ljusblått = dramatiker, t. ex. O'Neill, Mourning Becomes Electra
gult = deckare, t. ex. Sayers, Have His Carcase
violett = essayer, biografier, t. ex. Lord Cecil, The Young Melbourne
grått = specialvolymer, t. ex. Caroll, Alice in Wonderland

TRE PRISKLASSER: 2: 75, 3: 75 och 4: 75 kr.

Zephyrböckerna finns i alla välsorterade boklådor.
Fråga Er bokhandlare om övriga titlar i serien.

THE CONTINENTAL BOOK COMPANY
STOCKHOLM

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.